

TURKSOSBİLDER

Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi

Adli Psikolojik Değerlendirmenin Temel İlkeleri: Destekleyici Bir Unsur Olarak Psikolojik Testler

Hülya AYHAN

hulyaayhan85@gmail.com

0000-0002-2301-411X

Istanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Adli Tıp ve Adli Bilimler Enstitüsü

Hakan KARAMAN

hakankaraman89@hotmail.com

0000-0002-7207-2527

Istanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Adli Tıp ve Adli Bilimler Enstitüsü

Öz

Amerikan Psikoloji Birliği tarafından bir uzmanlık alanı olarak kabul edilen adli psikoloji, psikoloji biliminin bütün alt alanlarında yapılan araştırma ve deneylerin hukuk alanına uygulanması şeklinde tanımlanmaktadır. Adli psikoloji alanında çalışan psikologların iki temel görev alanı bulunmaktadır. Bunlardan ilki adli değerlendirme ve raporlama yapmak iken ikincisi ise değerlendirme, müdahale ve tedavi amacıyla hizmet vermektir. Adli değerlendirmenin en önemli bileşeni adli psikolojik görüşmedir. Bu görüşmeleri desteklemek amacıyla psikolojik değerlendirme araçlarının kullanılması oldukça yaygındır. Kullanılan psikolojik değerlendirme araçları klinik testler ve adli değerlendirmeye özel geliştirilmiş testler olmak üzere iki gruba ayrılabilir. Klinik testler de kendi içinde bilişsel testler, nöropsikolojik testler, kişilik testleri ve projektif testler olmak üzere dört alt gruba ayrılabilir. Adli değerlendirme yapılırken farklı kaynaklardan bilgi alınması, detaylı bir adli psikolojik görüşmenin yapılması ve bu görüşmenin de değerlendirme araçlarının kullanımıyla desteklenmesi yapılan değerlendirmenin geçerlilik ve güvenilirliğini arttırmaktadır. Bu kapsamda bu çalışmada adli psikoloji, adli psikolojik değerlendirme ve bu süreçte kullanılan değerlendirme araçları detaylı olarak incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Adli Psikoloji, Adli Değerlendirme, Adli Psikolojik Görüşme, Psikolojik Testler

Basic Principles of Forensic Psychological Assessment: Psychological Tests as a Supporting Component

Abstract

Forensic psychology, which is accepted as a specialty by the American Psychological Association, is defined as the application of research and experiments in all sub-fields of psychology to the field of judicial and legal systems. Psychologists working in the field of forensic psychology have two main areas of duty. The first one is to make forensic evaluation and reporting it, and the second one is to provide services for evaluation, intervention, and treatment. The most important component of forensic evaluation is the forensic psychological

interview. It is quite common to use psychological assessment tools to support these interviews. The psychological assessment tools used can be divided into two groups as clinical tests and tests developed specifically for forensic evaluation. Clinical tests can also be divided into four subgroups: cognitive tests, neuropsychological tests, personality tests and projective tests. Obtaining information from different sources during forensic evaluation, conducting a detailed forensic psychological interview and supporting this interview with the use of evaluation tools increase the validity and reliability of the evaluation. In this study, forensic psychology, forensic psychological evaluation, and psychological evaluation tools used in forensic evaluation will be examined in detail.

Key Words: Forensic Psychology, Forensic Assessment, Forensic Psychological Interview, Psychological Tests

Adli Psikolojik Değerlendirmenin Temel İlkeleri: Destekleyici Bir Unsur Olarak Psikolojik Testler

Giriş

Psikoloji biliminin bir alt alanı olarak kabul edilen adli psikoloji Amerikan Psikoloji Birliği (APA) tarafından da 2001 yılında bir uzmanlık alanı olarak kabul edilmiştir (APA, 2001). APA tarafından yapılan tanımlamaya göre adli psikoloji psikolojinin bilimsel, teknik ya da uzmanlık alanları ile ilgili edinilmiş bilgilerin hukuki meselelere uygulanmasıdır ve bu kapsamda adli psikologların iki farklı çalışma alanı bulunmaktadır. Bunların ilki psiko-yasal süreçlerde değerlendirme, müdahale ve tedavi amacıyla verilen hizmettir ve bu hizmetin verilebilmesi için klinik alanla ilgili yeterli düzeyde bilgi ve beceriye sahip olunması gerekmektedir. İkinci çalışma alanı ise yasal süreç öncesi ya da esnasında istenilen değerlendirme alanına göre bilirkişilik yapılmasıdır (Committee on Ethical Guidelines for Forensic Psychologists, 1991).

Adli psikolojinin daha geniş bir tanımı ise psikolojinin diğer alanlarında yapılan araştırma ve deneylerin hukuk alanına uygulanması olarak kabul edilmektedir. Burada psikolojinin diğer alanları sadece klinik psikoloji olarak değerlendirilmemekte aynı zamanda bilişsel psikoloji, sosyal psikoloji gibi psikolojinin diğer alanlarını da kapsamaktadır. Yine de adli psikoloji alanında çalışan psikologlardan en sık beklenen adli sisteme dahil olan kişilerin psikolojik değerlendirmesinin yapılması olduğundan adli psikoloji psikolojinin tüm alanlarından beslense de uygulayıcısının yeterli düzeyde klinik becerilere sahip olması gerekmektedir (Ward, 2013).

Adli değerlendirme, değerlendirmeye tabi tutulan kişinin olası tanısının ne olduğu bilgisine ek olarak kişinin ceza alma durumu için de belirleyici bir unsurdur (Andrews ve Bonta, 2010). Bu kapsamda, adli değerlendirmenin amaçları altı başlık altında toplanabilmektedir. Bunlardan ilki, mahkemenin karar vermesine yardımcı olmaktır. İkincisi, psiko-yasal süreçlere ilişkin yeni bilgilerin ya da delillerin elde edilmesidir. Velayet değerlendirmesinde çocuğun hangi ebeveynde kalacağına dair görüş bildirmek bu kapsamda ele alınabilir. Üçüncüsü, kişinin suçu işlediği anda ceza ehliyetinin olup olmadığının değerlendirilmesidir. Dördüncüsü, kişinin medeni ehliyetinin (gerçekleştirdiği fiili ile hak kazanabilme ve yükümlülük altına girebilme kabiliyeti) olup olmadığının değerlendirilmesidir. Beşincisi, kişinin risk durumunun değerlendirilmesidir. Sonuncusu ise, kişinin güçlü ve zayıf yanlarının belirlenmesidir (Gudjonsson ve Young, 2007).

Tüm bu geniş kapsamlı değerlendirmenin yapılabilmesi için adli değerlendirmenin bileşenlerinin neler olduğunu bilmek önemli bir husus haline gelmektedir. Adli psikolojik değerlendirme, adli olayın türü, adli olayın oluş şekli ve koşulları ve kişinin tıbbi kriminal geçmişi, genel ruhsal durumu, biyo-psiko-sosyal-kültürel ve psikoseksüel gelişimi, yaşam öyküsü, aile ve çevresinin değer ölçütleri, eylemine ilişkin değerlendirmesi ve eylemini savunma mantığı, içinde bulunduğu çevresel koşullar ve son olarak kişinin değerlendirme süresince sergilediği tutum ve davranışlar adli değerlendirmenin bileşenleri olarak kabul

Adli Psikolojik Değerlendirmenin Temel İlkeleri: Destekleyici Bir Unsur Olarak Psikolojik Testler

Hülya AYHAN, Hakan KARAMAN

edilmektedir. Bu değerlendirme yapılması için gerekli olan en önemli araç adli görüşmedir (Şenol-Durak ve Durak, 2017). Adli değerlendirme tam ve sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi için adli psikolojik görüşmeyi destekleyecek ölçüm araçları da kullanılmaktadır.

Adli Psikolojik Değerlendirme ve Klinik Psikolojik Değerlendirme

Adli psikologların adli değerlendirmeyi sağlıklı bir şekilde yapabilmeleri için gerekli hukuki bilginin yanı sıra klinik anlamda da yeterli düzeyde bilgi ve beceriye sahip olmaları gerektiği kabul edilse de klinik psikolojik değerlendirme ile adli psikolojik değerlendirme ortak yanları olan ancak birbirinden farklı iki yapı olduğu unutulmamalıdır (Greenberg ve Schuman, 1997). Klinik psikolojik görüşmede amaç semptomları değerlendirmek ve kişiye uygun tedavi planını oluşturmaktır. Bu görüşmeler terapötik doğadadır ve kişinin olaya ilişkin algı ve yorumları önemlidir. Psikolog empatik bir yaklaşım benimser, danışanlar bağ kurmaya ve danışanı desteklemeye odaklıdır. Bu görüşme yapısında müşteri danışandır ve kendi isteği ile görüşmeye gelmektedir. Bu görüşmelerde gizlilik katidir, danışanın yeterliliği odak noktası değildir, başkalarından bilgi almak ve başkalarına bilgi sağlamak ancak danışanın rızası ile mümkündür. Adli psikolojik görüşmede ise amaç ulaşılabilecek en güvenilir, tam ve doğru bilgiye ulaşmaktır. Bu görüşmelerin doğası gerçek bulgulara ulaşmaya odaklıdır ve olaya ilişkin bellekteki doğru bilgilere erişim önemlidir. Psikolog objektif ve nötr bir tutum sergiler ve yanlılıktan kaçınır. Bu görüşme yapısında müşteri adli sistemdir ve psikolog adli sisteme hizmet etmektedir. Yapılan görüşmeler resmi ve sınırlayıcıdır, gizlilik sınırlıdır, değerlendirilen kişinin yeterliliği sorgulanır, görüşmeler kayıt altına alınır ve başkalarından bilgi alma ve toplanan bilginin adli sistemdeki ilgili kişilerle paylaşılması değerlendirilen kişinin rızasına bağlı değildir (Şenol-Durak ve Durak, 2017).

Öztürk'e (2020) göre de adli psikolojik değerlendirme ile klinik psikolojik değerlendirmede doğaları ve sınırlılıkları açısından farklılar bulunmaktadır. Klinik değerlendirme yapan uzman kendi özgür iradesi ile psikoterapi ya da danışmanlık hizmeti almak isteyen bir danışana karşı sorumludur. Bu değerlendirme modelinde uzman danışana ücret karşılığında hizmet vermektedir. Verilen bu hizmet sağlık hizmeti ya da psikolojik sağlık hizmeti olarak sınıflandırılmaktadır. Bu nedenle, uzman danışanına karşı destekleyici ve empatik bir tutum sergiler. Klinik psikoloğun hizmet verirken klinik değerlendirme ve tedavi yöntemleri ile ilgili uzmanlığı olmalıdır. Gizlilik önemlidir, danışanın izni olmadan üçüncü kişilerle bilgi paylaşımı yapılamaz. Diğer yandan, adli psikolojik değerlendirme yapan uzman adli sisteme ve mahkemeye karşı sorumludur ve kendisinden istenen değerlendirme alanına özgü bir hizmet sağlamaktadır. Uzman bu değerlendirmeyi yaparken tarafsız ve objektif kalarak sadece mahkeme tarafından sorulan sorulara cevap arar. Adli psikologlar klinik bilgi ve becerinin yanı sıra psiko-yasal ve yasal konularda da yeterli bilgiye sahip olmalıdır. Ayrıca, psikiyatrik tanılara özgü yasal düzenlemelerle ilgili de yeterli bilgiye sahip olmalıdır. Adli psikolojik değerlendirmede, adli sisteme karşı sorumlu olunması nedeniyle gizlilik sınırlıdır, en kapsamlı bilgiye ulaşmak için değerlendirilen kişi dışında başka kişi ve kurumlardan bilgi edinilebilir.

Adli Değerlendirmede Ölçüm Araçlarının Kullanımı

Adli psikolojik görüşmenin tamamlayıcı bir unsuru olarak değerlendirme araçlarının kullanılması oldukça yaygın bir durumdur. Adli psikolojik değerlendirmeler için geliştirilmiş az sayıda ölçek olduğu, bu değerlendirmelerde çoğunlukla klinik ölçeklerin kullanıldığı görülmektedir. Adli psikolojik değerlendirme ve adli karar verme sürecinde psikolojik testlerin kullanımının özellikle Avrupa ülkelerinde ve Amerika'da yaygın ve standarda bağlı olduğu; ancak ülkemizde psikolojik testlerin kullanımının daha sınırlı olduğu ve uygulamanın standarda bağlı olmadığı görülmektedir (Erden & Ergin, 2017).

Adli psikolojik değerlendirmede psikolojik testlerin seçilmesi, uygulanması ve yorumlanmasında dikkat edilmesi gereken hususlar bulunmaktadır. Öncelikle, uygulanacak psikolojik testin psikometrik özellikleri göz önünde bulundurulmalıdır (Şenol-Durak & Durak, 2017). Testin geliştirilme, uygulama ve değerlendirme bilgilerinin olduğu bir uygulama kitapçığının ya da geçerlik-güvenirlik çalışmasının olması önemlidir. Ayrıca, psikolojik test ile değerlendirilen durum arasında bir nedensellik bağının kurulabilmesi gerekmektedir (Heilburn, 1992). Değerlendirici tarafından klinik örneklemin yanı sıra adli örnekleme de

Adli Psikolojik Değerlendirmenin Temel İlkeleri: Destekleyici Bir Unsur Olarak Psikolojik Testler

Hülya AYHAN, Hakan KARAMAN

çalışılan ve Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılan araçlar içinden seçim yapılması gerekmektedir. Bu özelliklere ek olarak, seçilen değerlendirme aracının uygulanacak kişinin yaşına ve eğitim düzeyinde de uygun olması hayati öneme sahiptir (Şenol-Durak ve Durak, 2017).

Yukarıda bahsi geçen özelliklere göre seçilen değerlendirme araçları çoğunlukla velayet, yargılanma yeterliliği, cezai ehliyet, temaruz ve çocuk değerlendirmesinde kullanılmaktadır (Ackerman, 2018). Velayet değerlendirmelerinde kişilik testleri (Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envateri-I ve II, Millon Çok Yönlü Klinik Envanteri-III), projektif testler (Rorschach Mürekkep Lekesi Testi, Tematik Algı Testi) ve zeka testleri (Wechsler Zeka Ölçekleri) kullanılabilir. Yargılanma yeterliliğinin değerlendirilmesi için Yeterlik Tarama Testi, Uygun Görüşme Testi-Revize Edilmiş Form, Yargılanma Yeterliliği Değerlendirme Testi, Disiplinlerarası Uygunluk Görüşmesi, Yargılanma Yeterliliği Değerlendirme Ölçeği ve Zihinsel Gelişim Geriliği olan Suçluların Yargılanma Yeterliliği Değerlendirmesi ile bunlara ek olarak yine zeka testleri kullanılabilir. Temaruzun değerlendirilmesinde kişilik ve zeka testlerinin ve nöropsikolojik testlerin (İz Sürme Testi, Stroop Testi, Sözel Akıcılık Testi, Minimental Test, Rey Karmaşık Figürler Testi, Wisconsin Kart Eşleme Testi) yanı sıra kişilik testleri kullanılabilir. Cezai ehliyet durumunun değerlendirilmesi için kişinin eğitimi, gelişim düzeyi dikkate alınarak zeka, organizite ve kişilik testlerinden oluşmuş bir test bataryası uygulanmaktadır (Erden & Ergin, 2017; Ackerman, 2018). Bu bağlamda yazının devamında adli psikolojide kullanılan değerlendirme araçları tanıtılacak ve bu araçların hangi değerlendirme alanlarında kullanıldığına dair bilgi verilecektir.

1. Adli Değerlendirmede Kullanılan Klinik Testler

Adli psikolojik değerlendirmede klinik testlerin kullanımı sıklıkla karşılaşılan bir durumdur; ancak adli bir ortamda geleneksel klinik psikolojik testlerin kullanılmasının yararlılığı konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bunlardan ilki, klinik testlerin yasal kriterlerle ilgisi olmayan yapıları ölçmek için tasarlanmaları nedeniyle yanıltıcı olabilecekleri görüşüdür. Diğer taraftan, testlerin adli süreç içinde değerlendirilen ve adli süreç için önemli olan boyutlar hakkında değerli bilgiler sağladığı görüşüdür. Farklı iki görüşün varlığına rağmen klinik testlerin sağladığı yarar göz önünde bulundurularak bu testler adli değerlendirmelerde kullanılmaktadır. Adli değerlendirmede kullanılan klinik testler; bilişsel testler, nöropsikolojik testler, kişilik testleri ve projektif testler olmak üzere dört gruba ayrılabilir (Walker vd., 2020). Aşağıda bu klinik testlerden sıklıkla kullanılanları hakkında bilgi verilecektir.

• Bilişsel Testler

Wechsler Yetişkinler İçin Zekâ Ölçeği Gözden Geçirilmiş Formu (WAIS-R): 1981 yılında Wechsler Yetişkinler için Zeka Ölçeği'nin gözden geçirilmesi üzerine bu ismi almıştır. Ölçek orijinalinde olduğu gibi sözel ve performans olmak üzere iki testten oluşmaktadır. Sözel bölüm, genel bilgi, sayı dizisi, sözcük dağarcığı, aritmetik, yargılama ve benzerlikler; performans bölümü ise resim tamamlama, resim düzenleme, küplerle desen, parça birleştirme ve şifre alt testlerinden oluşmaktadır. WAIS-R'da orijinal WAIS maddelerinin %80'i korunmuş; belirsiz sorular çıkarılmış ya da soru içerikleri azınlık grupları ve kadınlara yönelik olarak uygun biçimde değiştirilmiştir. Ayrıca, her bir alt ölçekteki maddelerin sıralaması yeniden düzenlenmiş ve testi alan kişinin dikkatinin dağılmasını engellemek amacıyla, ölçeğin uygulaması bir sözel, ardından da bir performans alt ölçeğinin sıra ile verilmesi şeklinde değiştirilmiştir (Sezgin vd., 2014). Wechsler Yetişkinler İçin Zekâ Ölçeklerinden Türkiye geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmış olan en güncel testtir. Bu test yargılanma yeterliliği, velayet, cezai ehliyet, temaruz değerlendirmelerinde kullanılmaktadır (Şenol-Durak & Durak, 2017).

Wechsler Çocuklar için Zeka Testi-IV (WISC-IV): Wechsler Çocuklar İçin Zekâ Ölçeği-IV (WÇZÖ-IV) Wechsler ölçeklerinin son sürümü olup, 6-16 yaş aralığındaki çocukların bilişsel yeteneklerini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. WÇZÖ-IV, psikometrik ölçümlerle geçerliliği kanıtlanmış dört faktörü olup; toplam 10 temel ve beş yedek alt testten oluşmaktadır. Bu faktörler: sözel kavrama, algısal akıl yürütme, çalışma belleği ve işleme hızı becerileridir. WÇZÖ-IV'ten toplam beş dönüştürülmüş puan elde edilebilmektedir. Bunlar; Sözel Kavrama Dönüştürülmüş Puanı (SKDP):

Adli Psikolojik Değerlendirmenin Temel İlkeleri: Destekleyici Bir Unsur Olarak Psikolojik Testler

Hülya AYHAN, Hakan KARAMAN

Benzerlikler, Sözcük Dağarcığı ve Kavrama (Yedek alt testler: Genel Bilgi, Sözcük Bulma); Algısal Akıl Yürütme Dönüştürülmüş Puanı (AAYDP): Küplerle Desen, Resim Kavramları ve Mantık Yürütme Kareleri (Yedek alt test: Resim Tamamlama); Çalışma Belleği Dönüştürülmüş Puanı (ÇBDP): Sayı Dizisi ve Harf-rakam Dizisi (Yedek alt test: Aritmetik); İşleme Hızı Dönüştürülmüş Puanı (İHDP): Şifre ve Simge Arama (Yedek alt test: Çiz Çıkar) şeklinde olmaktadır. 10 temel alt testin standart puanlarının toplamından da Tüm Ölçek Zekâ Puanı (TÖZP) elde edilmektedir (Yiğit vd., 2017). Testin Türkiye geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmış olup bu test yargılanma yeterliliği, velayet, cezai ehliyet değerlendirmelerinde kullanılmaktadır (Şenol-Durak & Durak, 2017).

• Nöropsikolojik Testler

Wisconsin Kart Eşleme Testi: 1948 yılında geliştirilmiş, 1981 ve 1993 yıllarında değişiklikler yapılarak testin el kitabı hazırlanmıştır (Berg, 1948; Heaton vd., 1993). Ülkemizdeki standardizasyon çalışması Karakaş ve arkadaşları tarafından yapılmıştır. Test, temel olarak yürütücü işlevleri değerlendirmektedir (Baysal vd., 2013). Bu test, akıl yürütme ve soyut düşünme testi olmakla birlikte, kategori değiştirebilme becerisini çok iyi bir şekilde değerlendirebilen ve frontal patolojiye çok duyarlı bir testtir. Bu testin uygulanması ise kişinin stratejik planlama, organize olmuş arama, bilişsel kümeleri değiştirmek için çevresel geribildirimden yararlanma, davranışı bir hedefe ulaşmaya doğru yönlendirme ve dürtüsel tepkiyi düzenleme becerileri değerlendirilmektedir (Öktem, 1994).

İz Sürme Testi (İST): İz Sürme Testi (İST) ilk kez Amerika Birleşik Devletler Ordusu'nda görevli psikologlar tarafından geliştirilmiş olup (Reitan, 1955), tüm dünyada yaygın olarak kullanılan nöropsikolojik testlerden birisidir. Bu test görsel-motor kavramsal tarama, motor hız, planlama, sayısal bilgi, soyut düşünme, uyarıcının fiziksel özellikleri tarafından yaratılan tepki eğiliminin ketlenmesi, set değiştirme, konsantrasyon ve engellenmeye karşı tolerans gerektiren bir testtir. A ve B olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Bir yönetici işlev testi olan A bölümü görsel tarama yeteneğine dayalı işleme hızını, B bölümü ise uyarıcı setleri arasında kurulumu değiştirebilme ve ardıcılığı takip edebilmeyi değerlendirmektedir (Reitan, 1955; Crowe, 1998). İz Sürme Testi, Alzheimer hastalığı ve frontotemporal demans gibi demans türlerinin ve görsel-motor tarama, planlama, set değiştirme, karmaşık dikkat gibi yönetici işlevlerle ilişkili olarak ortaya çıkan bozuklukların değerlendirilmesinde önemli bilgiler sağlamaktadır (Türkeş, Can, Kurt & Dikeç, 2015).

Stroop Testi: İlk olarak 1935 yılında Stroop tarafından deneysel bir görev olarak geliştirilmiştir. Stroop etkisi diye adlandırılan etki, kelimenin yazılışında kullanılan renk ile kelimenin ifade ettiği renk farklı olduğunda elde edilmektedir. Stroop bozucu etkisi, ketleme yapamama ve renk isimlerini söylemenin renkleri ifade eden kelimeleri okumadan daha uzun zaman almasından kaynaklanmaktadır. Olay, otomatik temelli okuma tepkisinin renk söylemeye karıştırıcı etki yapması, bu nedenle de tepki süresinin uzamasını içerir. Stroop güvenilir bir davranış olarak görülmektedir çünkü bu etki, farklı uyarıcı ve tepki koşulları altında kolaylaştırıcı ve ketleyici etkilerin olduğu her durumda elde edilebilir (Karakaş vd., 1999). Temel olarak zamana ve verilen işe bağlı olarak dikkatin yoğunlaştırılması ve sürdürülebilmesini, araya karışan bozucu uyaranlara karşı direnebilme, uygunsuz uyaranları ve uygunsuz tepki eğilimlerini durdurup bastırabilmeyi değerlendirir (Baysal vd., 2013).

Sözel Akıcılık Testleri: Sözel Akıcılık Testleri (SAT), kelime (leksikal) ve kategori (semantik) akıcılık testlerinden oluşur ve karmaşık dikkat işlevinin değerlendirilmesinde kullanılmaktadır (Öktem, 1994). Dikkati sürdürme becerisi ve kelime hazinelerinin taranmasını gerektirmeleri açısından yönetici işlevlerle ilişkilidir. Kelime akıcılığında 1 dakika zaman içinde kişiden özel isim dışında verilen harflerle en çok sayıda sözcük üretmesi istenir. Ülkemizde yapılan standardizasyon çalışmasında K, A, S harfleri kullanılmaktadır. Önce K harfinden başlanır, sonra sırayla A ve S harflerine geçilir. Toplam puan tekrar, kategori dışı ve özel isim çıkarılarak harflerde söylenen kelimelerin tamamı kadardır. Kategori akıcılığında kişiden 1 dakika zaman içinde olabildiğince çok hayvan ismi üretmesi istenir. Toplam puanlamada tekrar ve kategori dışı hariç tutularak söylediği toplam hayvan sayısı hesaplanmaktadır. Türkiye popülasyonunda norm çalışmaları Tümaç tarafından yapılmıştır (Tümaç ve Canbeyli, 1997).

Adli Psikolojik Değerlendirmenin Temel İlkeleri: Destekleyici Bir Unsur Olarak Psikolojik Testler

Hülya AYHAN, Hakan KARAMAN

Mini Mental Test: Mini Mental Test ilk kez Folstein ve arkadaşları (1975) tarafından yayınlanmıştır. Yönelim, kayıt hafızası, dikkat ve hesaplama, hatırlama ve lisan olmak üzere beş ana başlık altında toplanmış on bir maddeden oluşmakta ve toplam 30 üzerinden değerlendirilmektedir. Günümüzde, bilişsel bozuklukların saptanması, demansla ilgili semptomların seyri ve tedaviye alınan yanıtların izlenmesinde başvurulan popüler bir testtir (Güngen vd., 2002).

• Kişilik Testleri

Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri-MMPI: İlk kez 1943 yılında Minnesota Üniversitesi tarafından oluşturulmuş ve kullanılmıştır. Psikolog Starke R. Hathaway ve nöropsikiyatrist J. Charnley Mc Kinley tarafından geliştirilmiş, objektif bir kişilik envanteridir. 1981’de Işık Savaşır tarafından Türkçe’ye uyarlama ve standardizasyon çalışması yapılmıştır. Profiller Türkiye normlarına göre yeniden düzenlenmiş, psikiyatrik hastalardaki geçerlilik araştırması da yapılarak normal erkek ve kadın profillerinin yanı sıra nevrotik ve psikotik hasta norm profilleri de belirlenmiştir. MMPI; doğru, yanlış ve bilmiyorum seçeneklerinin işaretlenebildiği 566 maddeden oluşan, bireyin kişisel ve toplumsal uyumunu objektif olarak değerlendirmeyi amaçlayan bir ölçektir. 10 adet kişilik ve 3 adet geçerlilik olmak üzere 13 alt testten oluşur. Bunların 10 tanesi klinik alt ölçeklerdir. Bu alt ölçekler; hipokondriasis, depresyon, histeri, psikopatik sapma, maskülinite-femininite, paranoya, psikastenî, şizofrenî, hipomani ve sosyal içedönüklük kodlarıyla tanımlanır. Türkiye’de en sık kullanılan kişilik envanterlerinden biridir (Savaşır, 1978).

Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri-II (MMPI-II): MMPI-II kişiliği değerlendirmede kullanılan kapsamlı bir envanterdir. Kişinin kendisinin “doğru”, “yanlış” ve “bilmiyorum” biçiminde yanıtladığı 567 sorudan oluşan objektif bir kişilik testidir. MMPI-II üç geçerlik (L:yalan, F:uyum, K:savunma-inkar) ve on klinik (hipokondriasis, depresyon, histeri, psikopatik sapma, kadınlık-erkeklik, paranoya, psikastenî, şizofrenî, hipomani, sosyal içe dönüklük) ölçekten oluşmaktadır (Uluç vd., 2013). MMPI-II velayet, temaruz ve cezai ehliyet değerlendirmelerinde kullanılmaktadır. Velayete ilişkin değerlendirmede ebeveynlerin kişilik örüntüleri ve psikolojik işlevlerine, kendilerini olduğundan daha iyi gösterme durumlarına dönük bilgi edinilmesini sağlamaktadır (Ackerman, 2018). Temaruz ve cezai ehliyetin değerlendirmesinde geçerlik ölçekleri üzerinden kişinin soruları açık ve samimi bir tutumla cevaplandırıp cevaplandırmadığının belirlenmesi önemli görülmektedir. Geçerlik ölçeklerinin değerlendirilmesi ile kişinin tutarlı, savunmacı veya abartılı bir tutum içinde olup olmadığı bilgisi edinilebilir. Ayrıca, kişinin psikolojik durumuna yönelik edinilen bilgilerle cezai ehliyet durumunun değerlendirilmesine katkıda bulunmaktadır (Erden & Ergin, 2017). MMPI-II’nin Türk Kültürüne uyarlama çalışmaları Savaşır ve Çulha (1996) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ancak MMPI-II’nin Türkçe Kullanım Kılavuzu henüz yayınlanmamış olduğundan ve MMPI-II Türkiye örnekleminde bilimsel araştırmalarda kullanılmaktadır.

Millon Çok Yönlü Klinik Envanteri-III (MCMI-III): Bu ölçekte genel kişilik yapısının organizasyonu; rahat-sıkıntılı, aktif-pasif ve kendi-diğeri biçiminde üç polaritede değerlendirilmiştir. Ölçek doğru-yanlış biçiminde işaretlenen 175 sorudan oluşmaktadır. Ölçekte bulunan 20 klinik alt ölçek 3 geniş kategoride organize edilmiştir. Bunlar dirençli kişilik özellikleri, mevcut belirti durumu ve patolojinin düzeyidir. Kişinin kendisinin doldurduğu bu ölçek, kişilik bozukluklarının değerlendirildiği klinik pratikte yaygın kullanıma sahiptir (Taymur & Türkçapar, 2012). Bu test yurtdışında yapılan uygulamalarda velayet değerlendirmelerinde sıklıkla kişilik testi olarak kullanılmakta ve güvenilir bir test olarak kabul edilmektedir (Erden & Ergin, 2017). Ancak; MCMI-III’ün Türkiye geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmadığından Türkiye’de kullanılamamaktadır.

• Projektif Testler

Rorschach Mürekkep Lekesi Testi: Rorschach tarafından kişiliğin dinamiklerinin değerlendirilmesi amacı ile geliştirilmiş projektif bir testtir. Genç ve yetişkinlere uygulanabilen teste zaman sınırlaması olmayıp test siyah ve renkli mürekkep lekeleri içeren 10 resimden oluşmaktadır. Testi uygulayacak uzmanın uygulamanın ve yorumlamanın sağlıklı yapılabilmesi için teste ilişkin eğitim olması

gerekmektedir (Öner, 2012). Testte bulunan kartlarda somut ve net şekiller bulunmakta ve aynı zamanda bu kartlar yorumlama ve hayal gücünü tetikleyecek belirsizliği de içermektedir. Böylece, kartlara verilen yanıtlar kişinin algısal ve projektif faaliyetlerini aktarmaktadır. Test uygulandıktan sonra, kişinin verdiği her yanıt kodlanmaktadır. Yanıtların analizi, hem bu istatistiksel verilere dayanan kodlamaya hem de çeşitli kuramcılar tarafından geliştirilen içerik analizine dayanmaktadır (Sugarman & Kanner, 2000). Belirli ruhsal yapılanmaların tespiti birbirini tamamlayan bu iki analize dayanmaktadır. Testin özellikle velayet değerlendirmelerinde uygulandığında bireylerin bilişsel durumlarını, algılama yetilerini, içsel durumlarını, bilinçaltı güdülerini, kendilik tasarımlarını değerlendirmede duyarlı bir araç olarak kabul edilmektedir (Erden & Ergin, 2017).

Tematik Algı Testi: Murray (1938) tarafından geliştirilmiş olan test projektif kişilik testidir. Motivasyon, ihtiyaçlar, davranışı belirleyen iç işlevler ve bunları gruplanması amaçlanmıştır. Murray, testin yapımında biyolojik etmenlerin yanında çevresel ve sosyal etmenlerin de davranışa etkisini göz önünde bulundurmıştır. Test, üzerinde çeşitli insan durumlarının tasvir edildiği 30 adet kart ve 1 adet de boş karttan oluşmaktadır. Testi alan kişiden bu kartlara bakarak bir hikâye yazması, neler hissettirdiğini ve neler düşündürdüğünü anlatması istenir. Testin metodu, kişinin duygusal çatışmalarını, komplekslerini ve duyarlılıklarını dışa vurulmasını amaçlar. Belli bir standart puanlama sistemi yoktur. Bireyin anlattıkları, psikanaliz ilkelerine göre eğitilmiş kişilerce yorumlanır. Uygulayan kişi danışana dair gözlemlerini kullanarak puanlamayı yapar. Test velayet ve cezai ehliyet değerlendirmelerinde kullanılmaktadır (Çetin, 2015).

2. Adli Değerlendirmede Kullanılmak Üzere Geliştirilmiş Araçlar

Yeterlik Tarama Testi (The Competency Screening Test, CST): Değerlendirilen kişi tarafından yanıtlanması gereken 22 tamamlanmamış cümleden oluşan ve ayrıntılı psikiyatrik değerlendirme için alternatif olarak geliştirilmiş bir testtir. Bu test yargılanma yeterliliğinin değerlendirilmesinde kullanılmaktadır. Yeterlik Tarama Testi aracılığıyla, değerlendirilen kişinin avukatı ile yapıcı ilişki kurma potansiyeli, mahkeme sürecini kavrama ve mahkeme süreciyle başa çıkma becerisi olmak üzere üç alanda değerlendirme yapılmaktadır. Uygun şekilde tamamlanmış cümleler kişinin bu üç alanla ilgili yeterli olduğu yönünde yorumlanırken uygun şekilde tamamlanmamış cümleler ise kişinin bu üç alanla ilgili yetersiz olduğu yönünde yorumlanmaktadır (Lipsitt vd., 1971). Testin Türkiye geçerlik ve güvenilirlik çalışması bulunmadığından Türkiye’de kullanılmamaktadır.

Yargılanma Yeterliliği Değerlendirme Testi (Competency to Stand Trial Assessment Instrument-CAI): Yargılanma Yeterliliği Değerlendirme Testi ve Yeterlik Tarama Testi’ne tamamlayıcı olarak kullanılmak üzere geliştirilmiştir. Test, sanığın yargılanma süresince kendisini koruyabilme ve yasal süreçle başa çıkabilme becerilerini on üç madde üzerinden değerlendirmektedir. Genel olarak sanığın, mahkeme sürecini kavrama, mahkeme sürecinin olası sonuçlarını idrak edebilme, suçlamayı hafifletebilecek bir savunma yapabilme becerisini ölçerek adli değerlendirmeye katkı sağlamaktadır (Westendorf, 2010). Testin Türkiye geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmadığından Türkiye’de kullanılmamaktadır.

Uygun Görüşme Testi-Revize Edilmiş Formu (Fitness Interview Test-Revised, FIT-R): Esas olarak Kanada’da kullanılmak üzere geliştirilmiş olmakla beraber Amerika’da da benzer yasal ve klinik durumlar için kullanılmaktadır. Toplam üç bölüm ve on altı maddeden oluşan form kişilerin yargılanma yeterliliğini ölçmektedir. Ölçekteki üç bölüm kişinin “dava sürecini ve amacını anlayabilme” becerisini, “dava sürecinin olası sonuçlarını anlayabilme” becerisini ve “savunmasına katılabilme” becerisini değerlendirmektedir (Roesch, 1998). Testin Türkiye geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmadığından Türkiye’de kullanılmamaktadır.

Disiplinlerarası Uygunluk Görüşmesi (Interdisciplinary Fitness Interview, IFI): Bu değerlendirme aracı, yargılanma yeterliliğinin ve psikopatolojik göstergelerin değerlendirilmesi amacı ile geliştirilmiş olup iki ayrı değerlendiriciye değerlendirme olanağı sağlayan yarı yapılandırılmış bir formdadır. Araç, işlevsel bellek, avukatla uygun iletişim ve yasal sistemi kavrama becerilerini ölçmektedir. Yasal maddeler,

Adli Psikolojik Değerlendirmenin Temel İlkeleri: Destekleyici Bir Unsur Olarak Psikolojik Testler Hülya AYHAN, Hakan KARAMAN

psikopatoloji maddeleri, genel değerlendirme maddeleri ve değerlendiriciler arası farklılıklara ilişkin değerlendirme maddeleri olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır. Psikopatoloji maddelerinde psikolojik duruma ilişkin psikopatoloji belirtisi çıkması durumunda değerlendirici tarafından bu belirtilerin yargılama yeterliliğiyle ilişkisini incelemesi gerekmektedir (Roesch ve Golding, 1987). Testin Türkiye geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmadığından Türkiye’de kullanılamamaktadır.

Yargılanma Yeterliği Değerlendirme Ölçeği (MacArthur Competence Assesment Tool-Criminal Adjudication, MacCAT-CA): Yargılanma yeterliliğinin değerlendirilmesi için geliştirilmiş olan bu ölçek, yapılandırılmış formatta olup suça ilişkin durumlardan oluşan senaryolar ve her senaryo sonrası yasal sistem ve kararlara ilişkin soruların bulunduğu 22 madde içermektedir. Ölçek “anlama (understanding)”, “neden bulma (reasoning)” ve “takdir (appreciation)” olmak üzere toplam üç bölümden oluşmaktadır. Bu ölçeğin standart bir uygulama şekli bulunmaktadır ve ölçek yasal sistemde oluşabilecek güncellemelere açık bir formdadır (Poythress vd., 1999). Ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik ön çalışması Özkan (2009) tarafından ceza infaz kurumunda bulunan 13-20 yaş arasında çocuk/gençlerin ceza yeterliliklerinin bu ölçek ile değerlendirilip değerlendirilemeyeceğini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Yapılan ön çalışma sonucunda değerlendirme aracının çoklu psikoyasal becerilerin değerlendirilmesine olanak sağladığı gösterilmiştir.

Zihinsel Gelişim Geriliği Olan Suçluların Yargılanma Yeterliliği Değerlendirmesi (The Competence for Standing Trial for Defandants with Mental Retardation, CAST-MR): Çoktan seçmeli soru formu formatında hazırlanmış olan ölçek zihinsel gelişim geriliği olan kişilerin yargılanma yeterliliğini ölçmek amacı ile geliştirilmiştir. Ölçek 25 maddeden oluşan “Temel Yasal Görüş”, 15 maddeden oluşan “Savunmaya Yardımcı Beceriler” ve 10 açık uçlu sorudan oluşan “Dava Olaylarını Anlama” olmak üzere toplam üç bölümden oluşmaktadır. Bu ölçek sanığın tek başına ve avukatı ile gözlem altında tutulması, sanıkla görüşme yapılması, sanığın zeka ve sosyal durumunun değerlendirilmesi ve ihtiyaç halinde ek soruların da sorulması yoluyla değerlendirme yapılmasını sağlamaktadır. Değerlendirme sonucunda yargılanma yeterliliği olmadığı sonucuna ulaşılan kişiler için de kişiye özel eğitim programlarının geliştirilmesine yardımcı olmaktadır (Everington ve Luckasson, 1992). Testin Türkiye geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmadığından Türkiye’de kullanılamamaktadır.

Kişilik Değerlendirme Ölçeği (Personal Assessment Inventory, PAI): Yetişkin adli değerlendirmelerinde özellikle temaruzu değerlendirmede en sık kullanılan ölçeklerden biridir. Bu ölçek eğitim düzeyi düşük olan kişiler için uygun bir yapıdadır, kısa sürede uygulanmaktadır ve ölçekteki her madde için dört seçenek bulunmaktadır. Ölçeğin temaruzu değerlendirmede kullanılan “Negatif İzlenim Ölçeği”, “Temaruz İndeksi” ve “Rogers Ayırt Edici İşlevsellik Ölçeği” olmak üzere üç işlevsel alt ölçeği bulunmaktadır. Negatif İzlenim Ölçeği nadir görülen belirtilere odaklanırken diğer iki alt ölçek sahte patolojik belirtilere odaklanmaktadır (Bender, 2008). Testin Türkiye geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmadığından Türkiye’de kullanılamamaktadır.

Bildirilen Belirtilerin Yapılandırılmış Görüşmesi (Structured Interview of Reported Symptoms, SIRS): Temaruzu tek başına değerlendirmede en başarılı ölçüm aracı olarak kabul edilen bu ölçek rol yapma ve diğer ilgili yanıt tarzlarını değerlendirmek için 172 adet yapılandırılmış maddeden oluşturulmuştur. Ölçekte iki ana başlık (olasılık dışı ve güçlendirilmiş) altında toplanmış olan sekiz alt ölçek bulunmaktadır. Olasılık dışı başlığı altında olanlar; nadiren görülen belirtiler ölçeği, belirtilerin kombinasyonu ölçeği, olası olmayan belirtiler ölçeği, belirtilen veya gözlenen belirtiler ölçeğidir. Güçlendirilmiş başlığı altında olanlar ise; bariz belirtiler ölçeği, üstü kapalı belirtiler ölçeği, belirtilerin seçiciliği ölçeği ve belirtilerin şiddeti ölçeğidir. Bunların dışında psikolojik problemlerin inkarı ve savunuculuk düzeyinin değerlendirilmesini sağlayan savunuculuk ölçeği bulunmaktadır (Rogers vd., 1992). Testin Türkiye geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmadığından Türkiye’de kullanılamamaktadır.

Miller-Belirtilerin Adli Değerlendirme Ölçeği (Miller Forensic Assessment of Symptoms Test, M-FAST): Yapılandırılmış görüşme formatında oluşturulmuş, 25 maddeden oluşan, kısa sürede uygulanan ve temaruzu değerlendirmeye yarayan bir ölçektir. Ölçek maddeleri Bildirilen Belirtilerin Yapılandırılmış

Adli Psikolojik Değerlendirmenin Temel İlkeleri: Destekleyici Bir Unsur Olarak Psikolojik Testler

Hülya AYHAN, Hakan KARAMAN

Görüşmesi'nin maddelerinden oluşmaktadır (Miller, 2004). Yapılan araştırmalarda ölçeğin gerçek hasta ile temaruz yapan kişiyi birbirinden ayırt etme gücünün yüksek olduğu bulunmuştur. Ölçekte, alt ölçek olarak yapılandırılmamış yedi alt bölüm mevcuttur. Alt bölümler, hangi kapsamda sorgulama yapıldığını tanımlamak amacıyla kullanılmaktadır. Ölçek; "Bildirilen/Gözlemlenen" için üç madde, "Abartılı Belirti" için yedi madde, "Nadir Birliktelik" için yedi madde, "Olağandışı Halüsinasyon" için beş madde, "Olağandışı Belirti Gidişi" için bir madde, "Olumsuz Görünüm" için bir madde ve "Telkin Edilebilirlik" için de bir madde içermektedir. Ölçek toplam 25 puan üzerinden değerlendirilmekte olup adli ve klinik örneklem için 6'dan yüksek alınan puan temaruz göstergesi olarak kabul edilmektedir (Keyvan vd., 2015). Ölçeğin Türkiye geçerlik ve güvenilirlik çalışması Keyvan ve arkadaşları (2015) tarafından yapılmış olup ölçek Türkiye'de kullanılabilir durumdadır.

Hukuki Ehliyeti Değerlendirme Formu (HEDEF): Can ve arkadaşları (2006) tarafından Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi Adli Psikiyatri Polikliniği'nde geliştirilen bu form kişilerin medeni haklarını kullanma ehliyetine sahip olup olmadıklarının belirlenmesi için yapılan psikiyatrik değerlendirmeye yardımcı olmaktadır. Karar verme, sonuçların mantıklılığı, uslamla ve bilme olmak üzere 4 maddeden oluşmaktadır. Bilme maddesi kendi içinde anlama, güncel anlama ve ayırt etme olmak üzere üç alt madde içermektedir. Değerlendirme yapılırken kişilerin değerlendirme anındaki durumu temel alınmaktadır.

Sonuç

Adli sisteme dahil olmuş bir kişinin adli değerlendirmesi, tamamlanması çok fazla zaman ve uzmanlık gerektiren karmaşık bir süreçtir. Sağlıklı ve tam bir değerlendirmenin yapılabilmesi için farklı kaynaklardan bilgi edinmeye ek olarak objektif ve detaylı adli psikolojik görüşmenin yapılması gerekmektedir. Salt klinik bakış açısıyla yapılan adli psikolojik görüşme adli amaçlar için yetersiz kalabilir, ancak adli psikolojik görüşme yapılırken klinik becerilerden ve klinik değerlendirme araçlarından faydalanmak kapsamlı bir değerlendirme yapılabilmesi için önemlidir. Değerlendirici tarafından değerlendirilen kişiye, adli olguya ve duruma uygun değerlendirme araçlarının seçilmesi elde edilecek sonuçların geçerlilik ve güvenilirlik düzeyini arttıracaktır (Walker vd., 2020).

Literatür taramasında özellikle batı ülkelerinde adli değerlendirmede kullanılan klinik ve adli değerlendirmeye özel psikolojik testlerin çeşitliliği ve uygulamaların standarda bağlı bir şekilde yürütüldüğü görülmüştür. Ülkemizde ise adli alanda klinik testlerin yaygın olarak kullanıldığı; ancak adli alana özel geliştirilen test sayısının oldukça sınırlı olduğu görülmüştür. Adli değerlendirmede hem klinik hem de adli değerlendirmeye özel geliştirilmiş psikolojik testlerin oldukça faydalı araçlar olduğu, ülkemizde kullanılmak üzere yeni testlerin geliştirilmesi ya da var olan testlerin geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının yapılması gerektiği ve gözlem, görüşme, değerlendirme ve raporlama süreçlerinin birbirinden ayrılmaz bir bütün olduğu değerlendirilmektedir.

Adli Psikolojik Değerlendirmenin Temel İlkeleri: Destekleyici Bir Unsur Olarak Psikolojik Testler
Hülya AYHAN, Hakan KARAMAN

Kaynaklar

- Ackerman, M.J. (2018). Adli psikolojik değerlendirme temelleri. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- American Psychological Association (2001). Erişim Tarihi: 05.05.2021
<https://www.apa.org/practice/guidelines/forensic-psychology.aspx>
- Andrews, D. A. & Bonta, J. (2010). The psychology of criminal conduct. Routledge.
- Baysal, G. Ö. D., Özkan, Ç., & Gökmen, Z. (2013). Duygudurum bozukluklarında içselleştirilmiş damgalanma, bilişsel işlevler ve işlevsellik. Cukurova Medical Journal, 38(3), 390-402.
- Bender, S.D. (2008). Malingered traumatic brain injury. R. Rogers (Ed.), Clinical assessment of malingering and deception içinde (3.baskı, 69-86. ss.). New York: Guilford.
- Berg, E. A. (1948). A simple objective technique for measuring flexibility in thinking The Journal of General Psychology, 39, 15-22.
- Can, Y., Sercan, M., Saatçioğlu, Ö., Soysal, H., & Uygur, N. (2006). Hukuki Ehliyeti Değerlendirme Formu (HEDEF) geçerlilik, güvenilirlik ve duyarlılığı. Klinik Psikiyatri Dergisi, 9(1), 5-6.
- Committee on Ethical Guidelines for Forensic Psychologists. (1991). Specialty guidelines for forensic psychologists. Law and Human Behavior, 15, 655-665.
- Crowe, S. F. (1998). The differential contribution of mental tracking, cognitive flexibility, visual search, and motor speed to performance on parts A and B of the Trail Making Test. Journal of clinical psychology, 54(5), 585-591.
- Çetin, G. (2015). Tematik Algı Testi. https://prezi.com/kqndw_7yhvec/tematik-almi-testi/ Erişim Tarihi: 05.05.2021
- Erden, G., & Ergin, E. (2017). Klinik Adli Psikoloji: Değerlendirme Bağlamında Uluslararası ve Ulusal Uygulamalar. Türkiye Klinikleri Journal of Psychology-Special Topics, 2(1), 63-79.
- Everington, C. T., & Luckasson, Y. R. (1992). Competence assessment for standing trial for defendants with mental illness. Worthington, OH: International Diagnostic Systems.
- Folstein, M. F., Folstein, S., Mc Hugh, P. R. (1975). "Mini Mental State" A practical method for grading the cognitive state of patients for the clinician. Journal of Psychiatric Research, 12, 189-198.
- Greenberg, S. A., & Shuman, D. W. (1997). Irreconcilable conflict between therapeutic and forensic roles. Professional Psychology: Research and Practice, 28(1), 50.
- Gudjonsson, G. H., & Young, S. (2007). The role and scope of forensic clinical psychology in secure unit provisions: A proposed service model for psychological therapies. The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology, 18(4), 534-556.
- Güngen, C., Ertan, T., Eker, E., Yaşar, R., & Engin, F. (2002). Standardize mini mental test'in Türk toplumunda hafif demans tanısında geçerlik ve güvenilirliği. Türk Psikiyatri Dergisi, 13, 273-281.
- Heaton, R. K., Chelune, G. J., Talley, J. L., Kay, G. G., & Curtiss, G. (1993). Wisconsin Card Sorting Test manual: revised and expanded. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.
- Heilbrun, K. (1992). The role of psychological testing in forensic assessment. Law and Human Behavior, 16(3), 257.
- Karakaş, S., Erdoğan, E., Sak, L., Soysal, A. Ş., Ulusoy, T., Ulusoy, İ. Y., & Alkan, S. (1999). Stroop Testi TBAG Formu: Türk kültürüne standardizasyon çalışmaları, güvenilirlik ve geçerlik. Klinik Psikiyatri, 2(2), 75-88.
- Keyvan, A., Ger, M. C., & Ertürk, S. G. (2015). Miller-Belirtilerin Adli Değerlendirme Ölçeği (M-FAST) Türkçe Formu'nun Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması. Nöropsikiyatri Arşivi, 52, 296-302.
- Lipsitt, P. D., Lelos, D., & McGarry, A. L. (1971). Competency for trial: A screening instrument. American Journal of Psychiatry, 128(1), 105-109.
- Miller, H. A. (2004). Examining the use of the M-FAST with criminal defendants incompetent to stand trial. International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology, 48, 268-80.

Adli Psikolojik Değerlendirmenin Temel İlkeleri: Destekleyici Bir Unsur Olarak Psikolojik Testler
Hülya AYHAN, Hakan KARAMAN

- Öktem, Ö. (1994). Nöropsikolojik testler ve nöropsikolojik değerlendirme. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9(33), 33-44.
- Öner, N. (2012). Türkiye’de kullanılan psikolojik testlerden örnekler-bir başvuru kaynağı. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Özkan, A. Y. (2009). Ceza infaz kurumlarında bulunan çocuk ve gençlerin farik ve mümeyyizliklerinin değerlendirilmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Adli Tıp Anabilim Dalı, Ankara.
- Öztürk, E. (2020). Travma ve Dissosiyasyon: Psicotravmatoloji Temel Kitabı (2. Baskı). İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi.
- Poythress, N. G., Nicholson, R., Otto, R. K., Edens, J. F., Bonnie, R. J., Monahan, J., & Hoge, S. K. (1999). The MacArthur Competence Assessment Tool–Criminal Adjudication Professional manual (MacCAT-CA). Lutz, FL: Psychological Assessment Resources.
- Reitan, R. M. (1955). The relation of the Trail Making Test to organic brain damage. *Journal of Consulting Psychology*, 19(5), 393–394.
- Roesch, R., & Golding, S. L. (1987). Defining and assessing competency to stand trial. I. B. Weiner & A. K. Hess (Ed.), *Handbook of forensic psychology içinde* (378-394. Ss.). New York: Wiley.
- Roesch, R., Zapf, P.A., Eaves, D., & Webster, C.D. (1998). *Fitness Interview Test* (revised edition). Canada: Mental Health, Law, and Policy Institute.
- Rogers, R., Bagby, R. M., & Dickens, S. E. (1992). *Structured interview of reported symptoms (SIRS) and professional manual*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.
- Savaşır, I. (1978). Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanterinin Türkçeye uyarlanması ve standardizasyon projesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 1(1), 18-24.
- Savaşır, I., & Çulha, M. (1996). Development of the MMPI-2 in Turkey. J. N. Butcher (Ed.), *International adaptations of the MMPI-2: Research and clinical applications içinde* (1.baskı). Mineapolis, London: University of Minnesota Press.
- Sezgin, N., Baştuğ, G., Karaağaç, S. Y., & Yılmaz, B. (2017). Wechsler Yetişkinler İçin Zekâ Ölçeği Gözden Geçirilmiş Formu (WAIS-R) Türkiye Standardizasyonu: Ön Çalışma. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 54(1), 451-480.
- Sugarman, A., & Kanner, K. (2000). The contribution of psychoanalytic theory to psychological testing. *Psychoanalytic Psychology*, 17, 3-23.
- Şenol-Durak, E., & Durak, M. (2017). *Adli psikolojide gözlem-görüşme ve psikolojik değerlendirme*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Taymur, İ., & Türkçapar, M. H. (2012). Kişilik: tanımı, sınıflaması ve değerlendirmesi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(2), 154-177.
- Tümaç, A., & Canbeyli, D. D. R. (1997). Normal deneklerde, frontal hasarlara duyarlı bazı testlerde performans yaş ve eğitimin etkisi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, İstanbul.
- Türkeş, P. N., Can, P. H., Kurt, P. M., & Dikeç, P. B. E. (2015). İz Sürme Testi’nin 20-49 yaş aralığında Türkiye için norm belirleme çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 26, 189-196.
- Uluç, S., Vatan, S., & Işıklı, S. (2014). A Comparison of MMPI and MMPI-2 T-Scores in Turkish Adults. *Turkish Journal of Psychiatry*, 25(3), 1-7.
- Walker, L. E., Shapiro, D., & Akl, S. (2020). *Clinical and forensic assessment. Introduction to forensic psychology: Clinical and social psychological perspectives içinde* (95-110 ss.). Springer Nature.
- Ward, J. T. (2013). What is forensic psychology? Psychology Student Network. Erişim Tarihi: 05.05.2021 <http://www.apa.org/ed/precollege/psn/2013/09/forensic-psychology>
- Westendorf, M. (2010). Essentials of competency to stand trial assessment. M. J. Ackerman (Ed.), *Essentials of forensic psychological assessment içinde* (2.baskı, 112-148. ss.). New Jersey: John Wiley & Sons.
- Yiğit, İ., Çelik, C., & Erden, G. (2017). Üstün Yetenekli Çocuklarda WÇZÖ-R ve WÇZÖ-IV* Zekâ Puanlarının Karşılaştırılması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 32(79), 80.

EXTENDED ABSTRACT

Adli Psikolojik Değerlendirmenin Temel İlkeleri: Destekleyici Bir Unsur Olarak Psikolojik Testler
Hülya AYHAN, Hakan KARAMAN

Forensic psychology, which is accepted as a specialty by the American Psychological Association, is defined as the application of research and experiments in all sub-fields of psychology to the field of judicial and legal systems. Psychologists working in the field of forensic psychology have two main areas of duty. The first one is to make forensic evaluation and reporting it, and the second one is to provide services for evaluation, intervention, and treatment. Nevertheless, the most common expectation from psychologists working in the field of forensic psychology is that the psychological assessment of the people involved in the forensic system is to be carried out, although forensic psychology is fed from all areas of psychology, it is expected that its practitioner will have solid clinical skills. It is important to know what the components of forensic evaluation are to make this comprehensive evaluation. Forensic psychological evaluation, the type of the forensic event, the form and conditions of the criminal event, the person's medical criminal history, the person's general mental state, the person's bio-psycho-social-cultural and psychosexual development, the life history of the person, the value judgement of the person's family and environment, the logic of the person's evaluation of his action and the logic of defending his action, the environmental conditions in which the person is in, and finally the attitudes and behaviors that the person exhibits during the evaluation process are accepted as components of the judicial evaluation. The most important tool required for forensic evaluation is the forensic psychological interview. It is quite common to use psychological assessment tools to support these interviews. Although forensic psychologists need to have the necessary legal knowledge as well as clinical knowledge and skills in order to perform forensic evaluation in a healthy way, it should not be forgotten that clinical psychological evaluation and forensic psychological evaluation are two structures that have common aspects, but are different from each other. Psychological assessment tools are mostly used in custody, trial competence, criminal competence, malingering and child evaluation. The psychological assessment tools used are divided into two groups as clinical tests and tests developed specifically for forensic evaluation (The Competency Screening Test-CST, Competency to Stand Trial Assessment Instrument-CAI, Fitness Interview Test-Revised-FIT-R, Interdisciplinary Fitness Interview-IFI, MacArthur Competence Assessment Tool-Criminal Adjudication-MacCAT-CA, The Competence for Standing Trial for Defendants with Mental Retardation-CAST-MR, Personal Assessment Inventory-PAI, Structured Interview of Reported Symptoms-SIRS, Miller Forensic Assessment of Symptoms Test-M-FAST, Civil Liability Assessment Form). Clinical tests can also be divided into four subgroups: cognitive tests (Wechsler Adult Intelligence Scale Revised Form, Wechsler Intelligence Test for Children-IV), neuropsychological tests (Wisconsin Card Matching Test, Trail Making Test, Stroop Test, Verbal Fluency Tests, Mini Mental Test), personality tests (Minnesota Multiphasic Personality Inventory-II, Minnesota Multiphasic Personality Inventory-MMPI, Millon Multifaceted Clinical Inventory-III) and projective tests (Rorschach Ink Stain Test, Thematic Perception Test). Personality tests, projective and intelligence tests can be used in custody evaluations. In order to evaluate the competence of judgment, The Competency Screening Test-CST, Competency to Stand Trial Assessment Instrument-CAI, Fitness Interview Test-Revised-FIT-R, Interdisciplinary Fitness Interview-IFI, MacArthur Competence Assessment Tool-Criminal Adjudication-MacCAT-CA, The Competence for Standing Trial for Defendants with Mental Retardation-CAST-MR, as well as intelligence tests, can also be used. In addition to intelligence tests and neuropsychological tests, personality tests can be used to evaluate malingering. In order to evaluate the criminal liability, a test battery consisting of intelligence, organization and personality tests can be applied, taking into account the education and development of the person. Obtaining information from different sources during forensic evaluation, conducting a detailed forensic psychological interview and supporting this interview with the use of evaluation tools increase the validity and reliability of the evaluation. In this study, forensic psychology, forensic psychological assessment and psychological assessment tools used in this process were examined in detail.